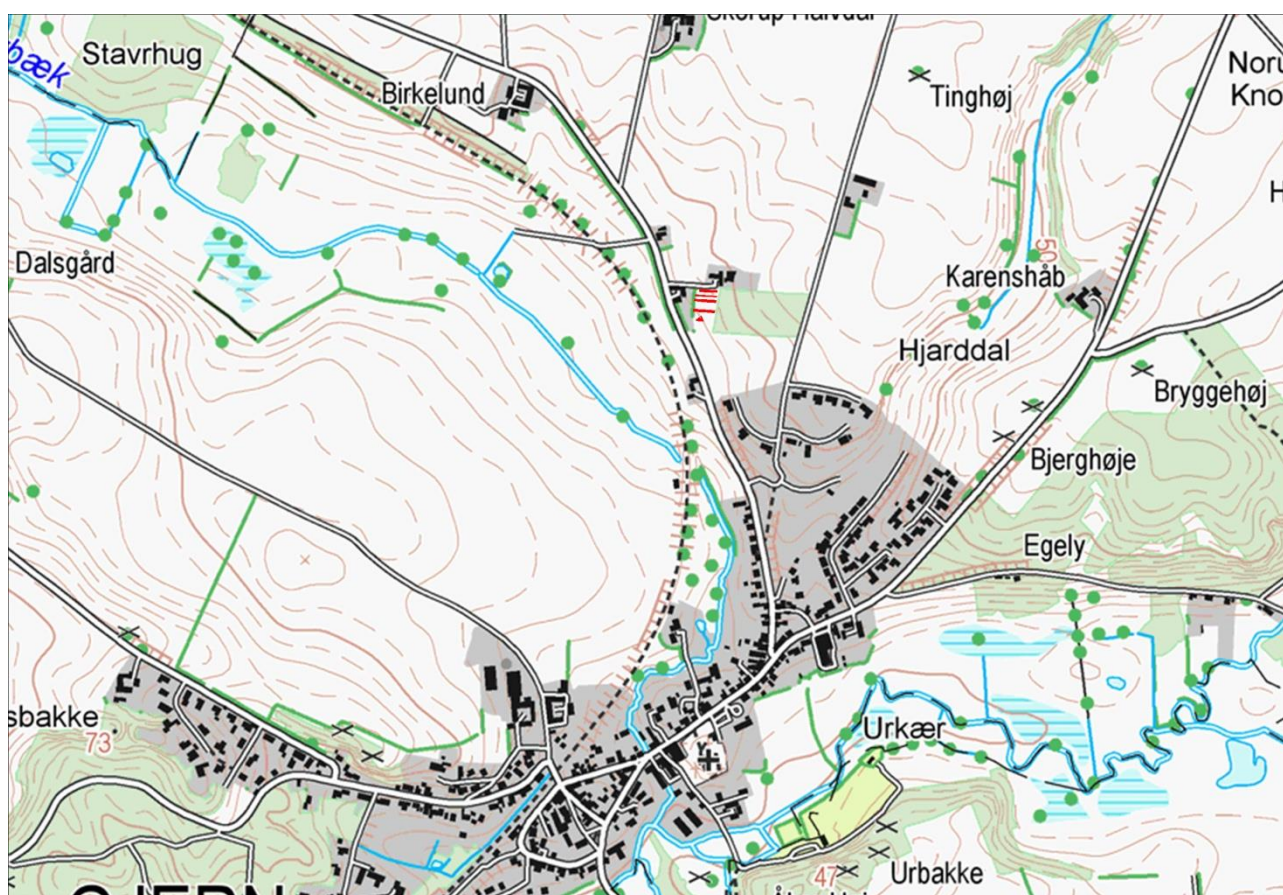

Kulturhistorisk rapport for prøvegravning på Tingbakken IV

Journalnummer: SIM 134/2014
Sted: Tingbakken IV
SB Stednummer: 160103-96

Matr. nr.:12i
Ejerlav: Gjern By
Sogn: Gjern
Herred: Gjern
Gl. Amt: Viborg

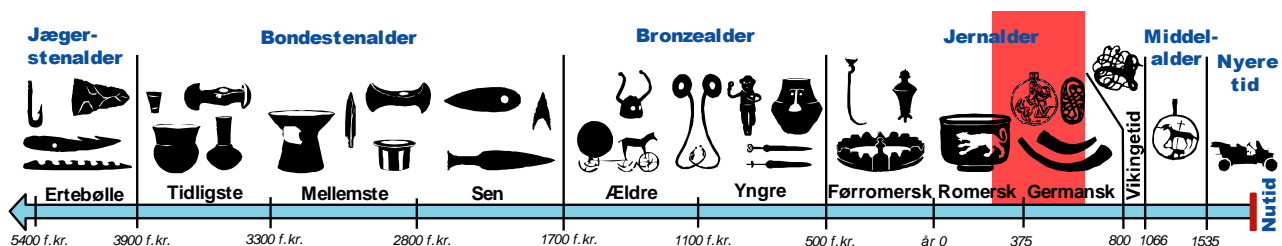

På ovenstående kort er udgravningen fremhævet med rødt (4 cm kortet er venligst stillet til rådighed af Geodatastyrelsen).

Resume: Undersøgelsen er beliggende umiddelbar nord for SIM 221/2013 Tingbakken II Sydligst på marken er der registreret dele af to hegnsførløb, der fortsætter ind på Tingbakken II. Dertil er der på marken registreret enkelte spredtliggende anlæg.

Indhold

Indledning.....	3
Undersøgelsens resultater	3
Topografi	4
Fortidsmindelandskabet.....	4
Udgravningsdata.....	4
Metode	5
Fremtidigt arbejde.....	5

Tidslinje med de identificerede perioder. Den sandsynlige dateringen af begnsforløbene er frembævet med rødt.

Indledning

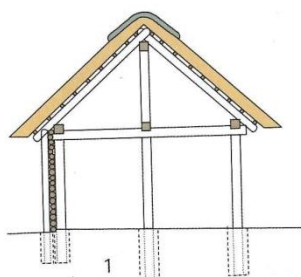
Sagen er opstået i forbindelse med planlagt byggearbejde og er foretaget ifølge aftale med lodsejer.

Undersøgelsens resultater

I 2007 og 2014 blev der sydligst på marken og på arealet syd for marken undersøgt en mindre jernalderbebyggelse med fire gårdsenheder fra 3-400 årene e.Kr. Ved undersøgelsen af den sydligste del af marken i forbindelse med linjeføringen til regnvandsbassinet vest for Hornvej i 2014 (SIM221/2013 Tingbakken II), blev der registreret en gårdsenhed med hegnsforløb, der løb ud under marken.

I forbindelse med forundersøgelsen af marken blev det nordøstlige hjørne af denne gårdsenheds hegn, hegn I, registreret, ligesom der også blev registreret enden af endnu et hegnsforløb, hegn II, der kan være en anden fase af gårdens hegn.

Hegn I var et såkaldt *sadeltagshegn*; en hegnstype, hvor der på indersiden af hegnet

Forslag til rekonstruktion af sadeltagshegn (Tegning: H.P. Jørgensen, Haderslev Museum, efter F. Andersen i forbindelse med opførelsen af Hjemsted Oldtidspark).

var stolper, der har båret et overdække.

Sadeltagshegnet

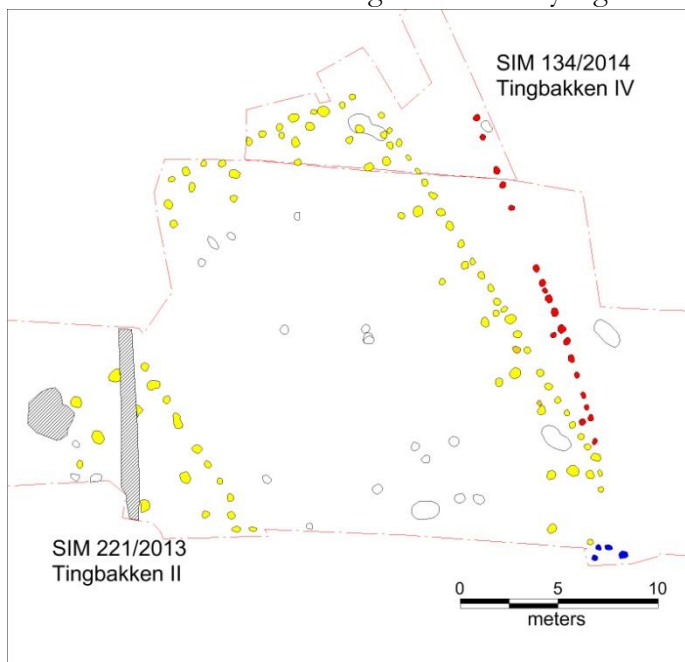
har sikret mange overdækkede og tørre kvadratmeter, der kan have været brugt til bl.a. opbevaring af afgrøde.

Ved undersøgelsen af SIM 221/2013 Tingbakken II blev der på ydersiden af den nord-sydgående del af hegn I registreret endnu et hegnsforløb, hegn II, der mod syd løb ud fra hegn I. Det er samme hegn II, der blev registreret en afslutning af, ved denne undersøgelse.

Det er muligt at hegn II var en anden fase af hegn I mod øst. Det at hegn II buede let omkring gården samt, at der i den bedst bevarede del af hegn II blev registreret tætstillede dobbeltstolper i, der kan være de sidste spor efter at hegnet har været et saddeltagshegn med overdække ind mod gården, taler for denne tolkning. Endelig var det i udgravningen fra 2007 tydeligt, at bebyggelsen har været beboet i flere generationer, og der var blevet

genopført gårdsenheder let forskudt oven i hinanden.

Ser man samlet på den lille jernalderbebyggelse, både undersøgelsen fra 2007 og undersøgelserne fra 2014, fremstår en lille bebyggelse med tæt sammenbyggede hegn omkring gårdene, hvilket er typisk for den yngre del af jernalderen, men det er påfaldende, at gårdsanlæggene er betydelig mindre og langhusene betydelig kortere, end vi kender det fra de øvrige gårde, der er udgravet i Midtjylland fra denne periode. Husenes nordvest - sydøstlige orientering er usædvanlig, idet jernalderhuse normalt er orienteret omtrent øst - vest. Måske skyldes husenes afvigende orientering og gårdenes ringe størrelse de trange forhold på den forholdsvis smalle nord - syd- vendte terrasse langs Nørbækken, hvor bebyggelsen var placeret, og der må i så fald have været tungtvejende grunde til at placere bebyggelsen netop her. En vigtig årsag kan evt. have været, at bebyggelsen med denne placering har ligget midt mellem de udstrakte græsningarealer i engområderne mod vest og nordvest, og den gode agerjord på morænefladerne mod nord og nordøst. Jernalderbebyggelsen afgrænses mod vest, hvor det vestlige hegn til gårdsenheden sandsynligvis løb hvor hækken til haven på Hornvej 18 var. Opgravning af

bøgehækken bevirkede at det ikke var muligt at registrere anlæg i dette område. Ud fra hegnet til nabogården undersøgt i 2007 er det plausibelt at hegnsfoløbet skal søges i bøgehækken og videre ud under vejen.

Ved den tidligere undersøgelse vest for Hornvej fremkom der ikke flere spor efter jernalderbebyggelsen, så denne må anses for værende afgrænset mod vest i den nordligste ende af bebyggelsen. Mod øst afgrænses bebyggelsen naturligt af en bakkeskråning mens bebyggelsen må formodes at være afgrænset mod nord, da der kun er registreret enkelte spredte anlæg på de nordligste 50 meter af marken. Hvis jernalderbebyggelsen fortsætter mod nord kan det kun ske i den nuværende have på Hornvej 18, hvor den sidste del af hegn I samt gavlen af hovedhuset også ligger gemt under mulden.

Topografi

Gjern-området er stærkt kuperet med markante, delvist skovklædte bakkedrag, der gennemskæres af dybe dalstrøg og slugter. Selve Gjern by, der går tilbage til middelalderen, ligger med sin romanske kirke lavt i terrænet i bunden af Gjern Å-dalen, hvor Nørbækken fra nord og Dalby Bæk fra syd løber sammen med Gjern å.

Gårdsenheden fremkom på en smal, men nogenlunde jævn terrasse umiddelbart øst for engområdet langs Nørbækken. Terrassen ligger omkring kote 42 meter over havet, og mod sydvest falder terrænet ned mod engområdet, der gennemstrømmes af Nørbækken, der på denne strækning løber omkring kote 31 meter over havet. Mod nordøst hæver morænelandskabet sig til 65 m over havet ved den fredede gravhøj Tinghøj, der ligger ca. 500 meter nordøst for jernalderbebyggelsen.

Fortidsmindelandskabet

Gårdsenheden er en fortsættelse af en udgravning fra 2007 (SIM 4/2007 Tingbakken) umiddelbart mod syd. Der er tale om en jernalderbebyggelse, der er fra yngre romersk/ældre germansk jernalder, omkring 4. - 5. årh. efter Kr. Vi vidste fra den tidligere udgravning, at dele af et hegn fortsatte ind på den berørte mark, hvor vi fandt hjørnet heraf samt endnu en gårdsenhed. Ovenfor bakken mod øst blev der i 2013 undersøgt en ældre bronzealder bebyggelse (SIM 216/20132 Tingbakken III).

Ca. 500 meter mod nord ligger den velbevarede og fredede gravhøj ”Tinghøj” (sb. nr. 26). Ca. 300 meter øst herfor, øst for den dybe erosionskløft Hjarddal, ligger en højrække bestående af to fredede gravhøje ”Bjerghøje” (sb. nr. 30-31), samt tre overpløjede gravhøje (sb. nr. 27-29), hvor der også er påtruffet en brandplet (sb. nr. 32). Yderligere 50 meter øst for højrækken findes den fredede gravhøj ”Bryggehøj” (sb. nr. 33). I dette område er der desuden registreret et større agersystem (sb. nr. 78) fra ældre jernalder, der dækker en stor del af bakkedraget mellem Hjarddal og Gjern Å.

Udgravningsdata

Udgifterne til disse undersøgelser påhviler ifølge museumsloven §26 museet. Den indledende korrespondance er ført mellem museumsinspektør Peter Mohr Christensen, Museum Silkeborg og Kasper og Karen Glerup.

Sagen er journaliseret på Museum Silkeborg som SIM 134/2014 Tingbakken IV.

Sagsansvarlige for bygherre er Kasper og Karen Glerup.

Ansvarshavende på museet er Peter Mohr Christensen.

Udgravningen på Tingbakken IV blev påbegyndt den 05/8 2014 og afsluttet den 13/8 2014.

Den daglige ledelse er foretaget af arkæolog Maria Fuglsang Thiemke, assisteret af arkæolog Merete Dyrmosé.

Udgravningens resultater er registreret løbende, og foreligger efter endt beretningsarbejde til fremvisning på museet ved anmodning. Materialet består af digitale feltplaner med notater, fysiske snittegninger på folie, samt digitale fotos.

Naturvidenskabelige rapporter og listemateriale eksporterede fra M.U.D. (Museernes Udgravnings Data), foreligger desuden i sagsmappen, og / eller i den digitale sagsmappe.

Metode

Entreprenørarbejdet er foretaget af Leo Rask Andersen, Sorring, med gravemaskine, påmonteret tiltbar rabatskovl. Overjord (dyrkningsjord) og råjord, samt overjordsblandet råjord, er holdt separat, således at de to fraktioner i store træk har kunnet genplaceres i korrekt orden, efter vi har gjort vores iagttagelser. Dette skulle sikre en optimal dyrkbarhed, når vi ser bort fra den rent strukturelle skade en 4-11 meter bred rende i 25-50 centimeters dybde repræsenterer, selvom vi har søgt at komprimere bedst muligt.

Anlægsspor og forstyrrelser er indmålt med differentiell GPS, og dette materiale ligger til grund for de her viste oversigtskort.

Fremtidigt arbejde

Med indeværende rapport anses feltarbejdet som afsluttet, og bygherre kan nu foretage det nødvendige jordarbejde på marken uden indvending fra museets side. Skal der senere laves jordarbejder i den nuværende have til Hornvej 18, vil museet gerne ud og besigtige, så vi har mulighed for evt. at registrere det sidste af hegnet eller gavlen af huset på gårdsenheden, der blev registreret i forbindelse med etableringen af regnvandsbassin og regnvandsledning (SIM 221/2013 Tingbakken II).